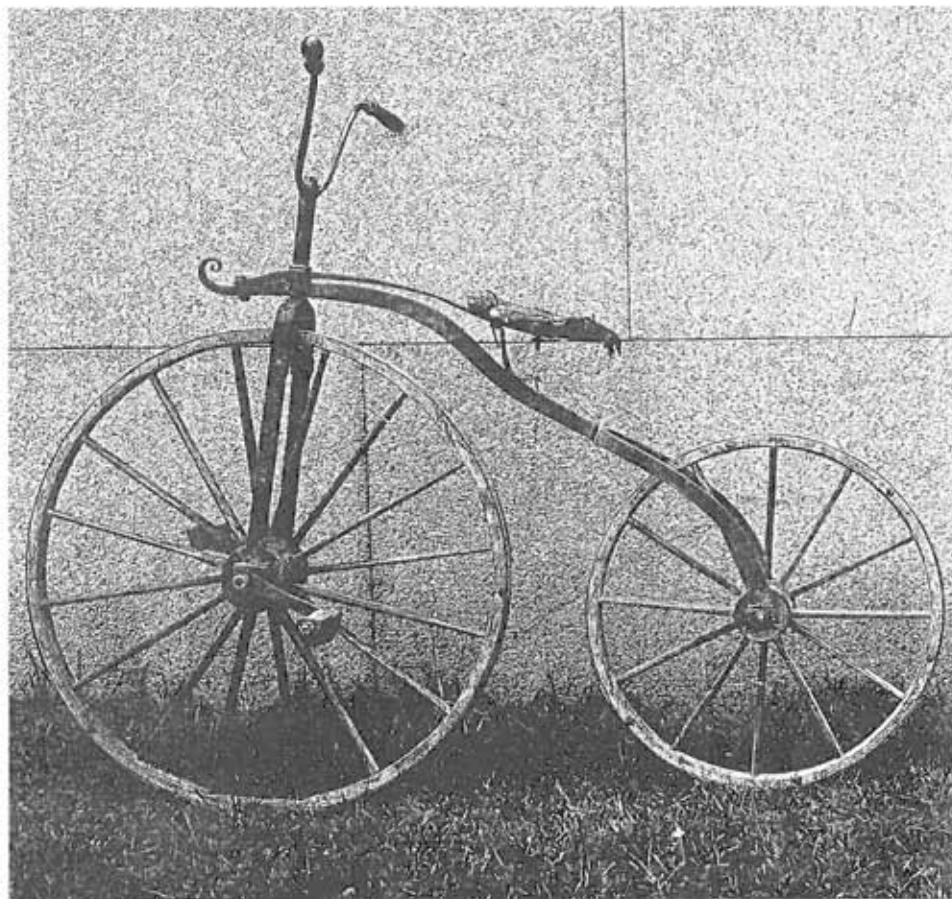

En tidig svensk cykelmodell från Vrigstad

"Träbulten" kanske den första

Text : GUNNAR SVARTENGREN

● Fabrikören Fredrik Runstedt (bilden nedan) var en framgångsrik och innovativ personlighet som betytt mycket för området kring Sävsjö – Vrigstad, mitt i mörkaste Småland mellan Nässjö och Värnamo. Fredrik föddes i Bromma 1826. Hans ungdom och uppväxt präglades av vaxblekningen, som var hans faders yrke. Det var på den tiden en viktig sysselsättning i landet, eftersom vax användes inte bara till ljus utan också i pharmaceutiska sammanhang.

Bivax samlades in och breddes ut på ett speciellt sätt för att kunna blekas av solljuset. Denna sysselsättning gick i arv inom familjen, då en syster valde vaxblekeriet och startade verksamhet i Sävsjö, inte långt från Vrigstad. Fredrik började företagandet som 22-åring med ett färgeri, en verksamhet som pågick under lång tid. En minnesbok gavs ut 1948, då rörelsen firade 100 år. Ett klassiskt svenskt företag som lades ner 1985.

Velocipedomanien

Fredrik Runstedt var alltså en framåt och framgångsrik person och enligt de artiklar, som skrevs i tidningarna 1899 i samband med hans bortgång, var Fredrik den som tillverkade den första velocipeden i Sverige. Detta kan förstas diskuteras, men fakta är följande.

Det skrevs en hel del om de nya trampcyklarna i tidningar och tidskrifter. 1867, när den stora Paris-utställningen pågick hela somma-

ren, var det uppenbarligen många som såg de nya velocipederna på Paris gator. När Fredrik väl beslutat sig för att bygga en egen version, använde han sakkunskapen i trakten – det blev vagnmakaren Johan Håkansson som var väletablerad och den unge smeden Hans Johan Karlsson. Sannolikt var den första modellversionen ganska klumpig och svårmanövrerad, men uppenbarligen fick trakten en riktig skjuts framåt, för det byggdes nu ett flertal trampmaskiner. Dels till färgeriets anställda, men dels också på beställning. De praktiskt lagda tillverkarna ville förstås alla ha egna maskiner. Så det fanns nu ett antal velocipedtyper som användes av Vrigstadsborna.

Träbult per järnväg

Några kom att utmärka sig särskilt. Till de skickligare användarna hörde vagnmakargesällen Reinhold Källström och Robert Tolft, som båda körde längre sträckor. I samband med de på den tiden vanliga skarpskytteuppvisningarna, kom Vrigstadsborna att utmärka sig som skickliga velocipedåkare uppe på Gärdet i Stockholm. Detta i samband med en av de årliga riksskyttetävlingarna som ordnades därstädes. Arthur Hazelius, Skansens grundare, hade all anledning att ta vara på tillfället, när han 1898 erbjöds att till sina samlingar lägga den så kallade Träbulten.

Den sändes upp till Stockholm på järnväg och finns fortfarande i Nordiska Museets samlingar. Gåvan förmedlades av folkskollärare K A Hultkvist och Fredrik Runstedt står som donator. Av bild framgår att det är en klassisk velociped med ett 16-ekrat framhjul av trä, 89 cm stort. Bakhjulet är 12-ekrat och ramen är den klassiska med en total längd på 167 cm. Fordonets höjd var 136 cm, någon broms fanns inte. Sadeln sitter på en fjäderanordning för att dämpa ojämnheterna vid körning och styret är uppvinklat på det sätt som Michaux-velocipederna vanligen hade.

Sammanfattning

Detta bevarade exemplar är med säkerhet inte det som först byggdes i landet, utan en senare version. Träbulten är klart påverkad av de velocipeder som konstruerades efter 1869. Vrigstadsborna ville förstås framhäva sin egen färgfabrikör, men mycket talar för att han ändå var en föregångare när det gällde trampor på framhjulet. I vilket fall lyckades han sätta en hel bygd på hjul. Fredrik avled i januari 1899. □

Källor: Nordiska Museet, Hjulsporet och Östgötacorrespondenten 1899 (27/1).

Framtidens cykeldator

3

En cykeldator är retrospektiv –
den mäter ditt hittills framtrampade liv.

Men framtidens dator har bättre funktion
– den visar din framtida trampproduktion.

Så dina pedalvarv räknar den ner,
och när den nått noll, så finns du ej mer.

HE

